

similiter *Conseq.* Et sane, concedendum est quidem hominibus in statu etiam naturae jus se suasque res tuendi, obligatio namque quaevis damna et injurias verbis aut opere illatas tacite concoquendi et deglutiendi, redderet vitam nimis amaram, et nullatenus securam ob pravam aliorum nocendi cupidinem omni metu solutam, modestissimoque cuique semper miserum esse necessum foret, quotiescumque pravo cuiquam leges naturae violare placeret: at jus hujusmodi, justae et prudentis offensionis aut deffensionis modum et conditiones excederet, et nostrae incolumitatis in tuto locatae exclusivae probabilis timoris ulterius injurias et damna patiendi limites nullatenus transilire deberet. Haec porro satis evincunt etiam statum mere naturalem minime tribuere libertatem ac licentiam extrema quaevis semper tentandi, et in infinitum injurantibus resistendi, sicut quidam autumant; neque licitum reddere duellum, quod praeter alia, uti nuper vidimus, justae ac prudentis defensionis conditionibus caret. Atque haec fere omnia de pravitate duelli *etiam* in statu *mere naturali*, ad mentem laudati Gerdil, qui dignus est ut per totum legatur, expressimus; eo vel maxime quod contrariis sententiis aliorum auctorum qui forte has rationes non perpenderit [1] minime moveamur, dum phylosopho Catholico nefas sit amplius eos sequi post damnatam ab Ecclesia (2) sequentem propositionem: *Licitum est in statu hominis naturalis, acceptare et offerre duellum, ad servandas cum honore fortunas quando alio remedio eorum jactura propulsari nequit.*

ARTICULUS II.

DE MUTUO OFFICIO ALIOS JUVANDI

166. Ad socialitatis et mutui amoris debitum exhauriendum parum est alios non laesisse, vel damna illata reparasse per quod tantum paci cum aliis naturaliter colendae utcumque consulitur, nisi etiam boni quidpiam in alios confera-

[1] Vide quae diximus superius (in nota 2. adjecta n. 163). et animadvertite etiam in mere naturali statu jus propria et privata auctoritate se defendendi, non posse reddere honestum medium in quo aequalis statuitur periculi et damni conditio tam pro offenso quam pro offendente.

(2) *Benedict. XIV.* Constitut. *Detestabilem.* Anno 1752.

mus, eosque propter aequalitatem naturae et identitatem finis comunis, nedum *esse* sed et *bene esse ac vivere* gaudeamus. Praeclare id expressit cum Platone Tullius [1]: «Non nobis solum nati sumus, ortusque nostri partem patria vindicat, partem parentes, partem amici; atque, ut placet Stoicis, quae in terris gignuntur ad usum hominum omnia creari, homines autem hominum causa esse generatos, ut ipsi inter se aliis alii prodesse possent: in hoc naturam debemus ducem sequi, communes utilitates in medium afferre, mutatione officiorum, dando, accipiendo, tum artibus, tum opera, tum facultatibus devincire hominum inter homines societatem.»

Atque hinc in primis generale cuilibet debitum incumbit, animi corporisque sui facultates probe excolere, ut ad producenda socialis vitae commoda reddatur idoneus; ideoque in legem naturae peccare sunt dicendi, qui nulla honesta arte aut scientia exculti, sibi ignavi, aliis graves sunt, numerus tantum et fruges consumere nati. Unde et civitates quaedam bene ordinatae, juxta prudens Solonis monitum, solent interdum instituere Magistratus, apud quos cives universi profiteri nomina, modumque et rationem vivendi indicare tenentur.

Verum quia propter varias humanarum rerum vicissitudines, ipsarumque animi et corporis virium defectum aut imbecillitatem, plures in statu civili inveniuntur, non defuturi quoque in mere naturali statu, qui sibi insufficientes aliorum ope egent; haud abs re quaeri solet quantum necessitatem lex ipsa naturalis imponat divitibus, juvandi alios in vera inopia constitutos. Quod ut clarius determinetur distinguendi sunt, juxta dicta superius (2) gradus inopiae seu necessitatis, scilicet, *extremae, gravis et communis.*

PROPOSITIO I.

Juxta diversos inopiae gradus tenentur divites vere egenos juvare.

167. Assertio evincitur per partes. Ac primo quidem in *extrema* necessitate seu inopia constitutis (etsi forte ex

(1) *De Offic.* libr. 1. cap. 7.

(2) Capite proxime praecedent. artic. 3. n. 152.

culpa non amplius reparabili, in eam inopiam inciderint) tenetur quivis nedum e bonis superfluis, sed et ex non multum statui suo necessariis subsidium ferre, quantum saltem opus est ad praesens gravissimum periculum arcendum, idque ex *debito perfecto* justitiae sive aequitatis legalis, eoque majori, quo cum temporali damno proximi animae quoque salus spiritualis periclitaretur. Etenim evidens est ordinem aequalitatis debiti amoris ob similitudinem naturae, non amplius substitutum, si maximo bono proximi non teneremur postponere inferiora bona nostra, eorumque aliquod non grave detrimentum. Praeterea, hac ratione non servaretur praestantia *juris absoluti* ad conservandam vitam proximi, prae jure *hypothetico* inducente temporalium bonorum fortunae proprietatem. Deinde, neque divinae providentiae inaequaliter bona fortunae distribuentis intentioni satis fieret, namque, ut vel ex communi istorum bonorum sine sufficienter colligitur eam non esse aliam dicendum est, nisi ut opulentiores praeter convenientem ac necessarium conservationi proprii status suorum bonorum usum, haberent unde vere indigentium inopiae opitularentur, atque sic praeclarum beneficentiae munus exequentes, vice ejusdem divinae sapientissimae providentiae, quae praesertim in absolute necessariis nemini deest, fungerentur.

Idem fere dicendum est de debito sublevandi inopiam gravem, quae foret *quasi extrema*; quod si intra limites *solius gravitatis* contineretur, nec sermo fieret de bonis superfluis elargiendis, talis obligatio minus quidem urgeret, at adhuc ejusdem violatio involveret haud levem deformitatem, propter magnam improprietatem inter malum proximi et incommodum pro ejusdem levamine subeundum; ipsaque humanae societatis felicitas, ob defectum talis *aequitatis naturalis* saltem *negative* a sua perfectione redderetur deficientis.

Quod spectat ad egenos *communi* inopia laborantes, eos etiam, si vere tales, sunt, *identidem* juvare, divites tenentur ex officio mutuae charitatis et minus *rigoroso*, saltem quoad singulos particulares casus, *debito* aequalitatis naturalis. Et sane, videtur prorsus repugnare sinceritati et efficacitae mutui amoris, nunquam exercere extrinsecum ejusdem actum, etsi quotidiana occasio se se porrigat, et absque *omni* vel cum levi tantum proprio incommodo fieri possit. Deinde, quia per se a ratione dissentit, ut quod quis in simili statu *sibi* ab aliis fieri assidue et rationabiliter cu-

peret, id alteri praestare *nunquam deberet*; ut dum quis se bonis affluere continuo gestit, alium egentem, etsi supplicem *nunquam* juvare *teneatur*. Adde insuper, quod facultas qua aliis emolumentum, absque ullo fere nostro damno, praestare possumus, in eam data occasione exerccamus, evadit frustranea et in opprobrium domini sui cedit. Atque hinc qui officia talia praesertim *innocentiae utilitatis* passim negligunt, haud immerito comparantur canibus, qui foeno incubantes, quo vesci nequeunt, boves eodem accessuros morsu abigunt.

168. Dubium porro non est, teneri nos eadem charitatis officia, et quidem peculiari ratione praestare erga parentes, propinquos, amicos etc. eos ceteris simili necessitate oppressis anteposendo; et si sermo sit de parentibus in extrema aut gravi necessitate constitutis, a quibus nedum vitam, sed et modum recte vivendi ac perficiendi accepimus, etiam ex debito *rigorosa justitiae*. Verum inquiritur, utrum eadem officia et praecipue *innocentiae utilitatis*, debeant quoque exhiberi nostris inimicis. Grotius (1) existimat: *charitatem non videri per se obstringere in gratiam nocentis*; Heinecius vero (2) inquit: *In statu naturali hosti, quatenus hostili erga nos animo est, etiam innocentiae utilitatis officia jure denegamus*. At hujusmodi assertiones verae non sunt, nisi in hypothesi, quod exhibitione talium officiorum, hostis vires et animum sumeret magis magisque nobis nocendi, et quod absque eorum denegatione justam nostri defensionem prosequi non possemus; vel si ageretur de officiis quae dumtaxat sunt *signa specialis dilectionis*: nam et nemo obligatur ex charitate cum gravi proprio detrimento, et inimicus nequit esse melioris conditionis quam amicus, cui etiam, extra casum necessitatis, *signa specialia* dilectionis exhibere minime tenemur.

PROPOSITIO II.

Exceptis quibusdam casibus tenemur quoque inimicos in inopia constitutos juvare, eosque odio prosequi nunquam licet.

169. Facile autem probatur, exceptione supposita, in

(1) *De jure bell. et pac* libr. 2. cap. 1.

(2) *De jure natur. et gent.* libr. 1.

casibus necessitatis superius indicatis exhibenda esse dicta officia etiam inimicis quos non sufficit non odisse, nisi signis *communibus* benevolentiae eosdem prosequamur; idque nedum a Christo Domino in Evangelio (1) praescribitur, sed cum ipso jure naturae apprime congruit. Et sane inimici quoque retinent in se imaginem Dei, suntque membra ejusdem magnae familiae humani generis, aequalitate naturae et identitate mediorum ac finis ad communem felicitatem ordinata; totum igitur fundamentum naturalis amoris, in dignitate naturae non vero in merito quodam personali situm, in ipsis subsistit; ideoque sub eodem debito universalis amoris per dicta officia manifestandi etiam ipsi comprehenduntur. Accedit, quod per exercitium talium officiorum insignis spes affulgeat animos inimicorum divinciendi, quod debito universalis pacis quaerendae, maxime consonat.

Cum autem vero amori directe adversetur odium, patet et quidem potiori jure, non esset fas odio prosequi inimicos, nec ipsis malum adprecari, aut de eorum malo, etsi a juridica ultione dimanet *quatenus est eorum malum* delectari; quod tamen non impedit quominus malum ipsum inimicitiae, damnaque inde nobis illata, liceat cuique detestari, atque aequam pro ipsis reparationem, etiam ope legitima coactionis valeat quisque temperato mentis affectu exquirere. Nec obstat quod inquirunt, in statu naturali debet fas esse facere contra inimicum privatum, quod licet politicae potestati contra hostes publicos, scilicet, denegare ipsi officia etiam *innocentiae utilitatis*: etenim propter limitationem superius factam hoc non adversatur generali nostrae doctrinae; nec in ipso publico bello talis denegatio officiorum extra actualem conflictum et casus exceptos, locum habere, aut rationem medii ad justam defensionem simpliciter necessarii excedere licito potest.

ARTICULUS III.

DE MUTUO OFFICIO SERMOCINANTIUM.

170. Officium istud seorsim ab aliis exponimus, ne vi-

[1] *Matth.* cap. 5. vers. 44. *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: et orate pro persequentibus et calumniantibus vos: etc.*

deamur illud reducere, more nonnullorum, ad negativam dumtaxat obligationem *neminem laedendi*: quamvis enim fateamur recto usu loquelaе felicitatem humani generis apprime promoveri, illiusque abusu gravissime interdum laedi, non possumus tamen Grotio (1), Pufendorffio, Barbeyraco, aliisque assentire, qui ut dissidentes sententias antiquorum concilient turpitudinem loquelaе ad alios fallendos conformatae, seu mendacii, non ex oppositione ad veritatis manifestationem seu veriloquium, sed dumtaxat ex repugnancia *cum jure existente ac manente ejus, ad quem sermo aut nota dirigitur*, colligere satagunt, atque plures casus mendacii, quos ibidem enumerat Grotius (2), tamquam non inhonestos excipiunt.

Sciendum itaque est mendacium definiri, *falsam contra mentem locutionem*, (addunt alii; *cum intentione aut voluntate fallendi prolatam*), unde etiam idem est *mentiri, ac contra mentem ire*; sive tandem talis enunciatio fiat per voces, sive per alia quaevis signa, ex communi usu ad declarandos mentis conceptus determinata. Quamvis porro *veri* vel *falsi*, quod est objectum manifestationis, relatio ad intellectum sit opus rationis, tamen prout talis manifestatio est actus moralis debet pendere ab intentione voluntatis; quae potest inordinate ferri tam ad hoc, *ut falsum enunciatur*, quod habet veram rationem mendacii, quam ut aliquis inde actu fallatur, quod est tantum proprius illius enunciationis effectus. Et quia moralis actus desumit speciem suam praecipue ab objecto *formali*, quod in mendacio est ipsa enunciatio falsi seu *locutio contra mentem*; ratio igitur formalis mendacii in falsitate quatenus veriloquio opponitur sita est.

[1] *De jure bell. et pac.* libr. 3. cap. 1.

[2] Ita vero inter alia (ibidem §. 14). loquitur: *Sic ergo videtur non peccare, qui aegrotantem amicum persuasione non vera solatur, ut Ariaria Fetum filio mortuo, quae historia est (E. III. 16.) in Plinii Epistolis: aut in praelio periclitanti ex falso nuncio animum addit quo incitatus victoriam et salutem sibi patriat, ac sic deceptus non capiatur, quemadmodum Lucretius loquitur. Affert porro in eundem sensum alia quaedam antiquorum dicta, scilicet: amicos decipere licet ipsorum bono.... mendacio uti pro remedio: et Maximi Tyrii sententiam quod: medicus aegrotum, et imperator exercitum, et gubernator nautas decipit: nec quidquam in hoc mali est: et denique opinionem Platonis, qui (3. de Republica) imperium habentibus concedit falsum dicere.*